

Dec. 2010
No. 58

SPEJLET *ET TILBAGEBLIK*

**Østervrå Lokalhistoriske
Forening**

Barndommens jul – ud fra et barns perspektiv.

Fars fødselsdag.

Far var i 23 år ansat som enelærer ved en meget lille skole i Alslev ved Hjordkær – 10 km. vest for Åbenrå. Helt alene om det var han nu ikke, for undervisningen i håndarbejde tog mor sig af. Hun havde været lærer før sit giftermål.

Den 28. november var det fars fødselsdag, og som barn syntes jeg, at julen begyndte den dag.

Hans fødselsdag var en meget stor dag for skolebørnene og selvfølgelig også for mig.

I frikvartererne havde børnene i lang tid snakket om, hvad de ville gøre for far på fødselsdagen. Det var de store, der bestemte, og vi små sad musestille og lyttede, når der blev snakket fødselsdag ude i forgangen. Så var der pludselig en, der fik øje på mig. ”Nu kan du lige vove på at sige noget om det her til din far. Han må ikke få noget at vide!” ”Nej, nej, det gør jeg da heller ikke”, svarede jeg fortørnet. Men de var alligevel bange for, at jeg skulle sladre, så jeg fik aldrig noget at vide om gaven, og jeg fik heller ikke lov til at være med til at pynte skolestuen om morgenen, når jeg prøvede at smutte med ind. Det var et arbejde, der kun var forbeholdt de store. Vi andre måtte vente til kl. 8.

Endelig kom da fødselsdagen. Tidligt om morgenen kom de store elever hen til vores fordør for at få skolenøglen af mor, og så løb de så hurtigt, som de kunne, tværs over legepladsen og låste sig ind.

Der var dejligt varmt, for mor havde for en gangs skyld overtaget fars job som fyrbøder. Hun havde derfor været tidligt oppe for at fyre op i den store, runde kakkelovn, der gik fra gulvet og næsten helt op til loftet. Der blev hurtigt så varmt i skolestuen, at der ligefrem lugtede af varme, og det var jo dejligt.

Lidt før kl. 8 blev vi andre lukket ind. Nej, hvor var der megen pynt! Der var flotte, duftende vinteraster og der var rød- og ædelgran samt thujaen med de flade blade, der ikke kunne stikke, og så var der en herlig, juleagtig duft af gran og blomster. Alt dette i forening fik mig gerne til at tænke på jul den dag her sidst i november.

Katederet var pyntet som det fineste blomsterbed med plads til fødselsdagsgaven i midten. Der var gran rundt om tavlen, og midt på den var der skrevet et stort ”tillykke” med farvekridt.

Det hele skulle være en stor overraskelse, og det blev det altid, for der var aldrig pyntet på samme måde. Hver fødselsdag var forskellig fra de andre.

Endelig kom så det store øjeblik, da far gik over mod skolen, og når døren til skolestuen gik op, stod alle elever ved hver ved sin plads og sang fødselssangen: I dag er det ”Sørnsens” fødselsdag. Hurra, hurra, hurra! Nej, hvor var det festligt!

Straks derefter kom det spændende øjeblik, da gaven skulle pakkes ud. Et af de sidste år var det en karaffel med 6 likørglas i tykt, gulbrunt glas – en herlighed uden lige.

Til sidst delte far bolcher ud og læste historie, inden vi gik over til mor for at få boller og varm chokolade. Senere på dagen skulle vi for et syns skyld regne, læse og skrive lidt, inden vi til allersidst legede sanglege og andre lege inde i skolestuen.

Jo, det var bestemt dejligt med sådan en dag sidst i november, hvor vejret kan være lidt trist, og hvor dagene bliver kortere og kortere med mørke, kolde morgener og tidlig skumring om eftermiddagen.

Med den fødselsdag begyndte min jul.

Julemanden.

Allerede først i december skete der spændende ting, for den 6. december var det Skt. Nikolaus’ dag eller julemandens dag, hvor han efter sigende skulle komme på besøg. Hvis man havde været et sødt og artigt barn hele året, gav han gaver, men hvis man derimod havde været uartig og fræk, gik han forbi huset uden at lægge en gave.

Aftenen før stillede alle børn en sutsko op i et vindue for at lokke julemanden til, og så var det rigtigt spændende at komme op næste morgen og se, om han nu også havde lagt noget i skoen i løbet af natten. Det kunne være æbler, appelsiner, bolcher eller andre søde sager.

De mindste børn troede alle på julemanden. Det gjorde min far og mor ikke, og de havde meget tidligt fortalt mig, at julemanden slet ikke eksisterede, og at der derfor heller ikke var nogen julemand, der kom med gaver.

Hvem skulle jeg dog tro? Skolebørnene eller far og mor? Det var svært! Inderst inde troede jeg ikke rigtigt på julemanden. Jeg havde mine tvivl, men hvor ville det dog være dejligt, hvis han var til.

Når jeg var sammen med jævnaldrende, troede jeg næsten på ham, og et år kundgjorde jeg med høj stemme for far og mor, at jeg havde sat en sutsko op i dagligstuevinduet, og for en sikkerheds skyld sagde jeg lige inden sengetid: ”Nu håber jeg, julemanden lægger noget i skoen”. Så skulle det vist være på plads.

Men næste morgen var skoen tom, og jeg blev både skuffet og ked af det. Selvfølgelig kunne julemanden ikke komme med gaver, hvis han ikke var til, men så kunne mor eller far da have lagt noget i skoen. Jeg havde jo højt og tydeligt fortalt dem, at skoen stod i vinduet.

”Nu skal de få en overraskelse”, tænkte jeg, og så listede jeg meget forsigtigt ind i det lange gæsteværelse,

hvor æblekassen fra Fyn stod. Jeg var på forbudne veje, for æbler om vinteren var bestemt ikke noget ”tag selv bord” dengang. Jeg valgte selvfølgelig det allerstørste belle de boscop-æble og smuttede derefter hurtigt ud af værelset og lukkede døren uden en lyd.

Det værste var overstået. Nu skulle jeg bare have lagt æblet ned i den fine, broderede sutsko henne i vinduet. Hurtigt æblet ned i skoen – og så ud til mor i køkkenet.

”Mor, mor, julemanden eksisterer, han gør! Han har været her. Hører du? Og han har lagt et stort æble ned i skoen”.

Dyb stilhed. Mor så underlig ud i ansigtet, og det var helt umuligt at overbevise hende om, at julemanden havde været inde i stuen om natten, selv om æblet i skoen skulle kunne bevise det. Hun sagde bare: ”Du lyver jo, Karen”. Jeg holdt dog stædigt fast på, at jeg havde ret og kunne ikke rigtigt forstå, at jeg ikke kunne narre mor. Det hele så ellers så rigtigt ud.

Jeg gik ikke tilbage til gæsteværelset med æblet. Nej, jeg ville vise de andre, at jeg havde fået en ting, og det var bestemt ikke dårligt at kunne fortælle, at julemanden også havde givet mig noget. Så kunne de heller ikke drille mig med, at jeg måtte være en uartig pige, når julemanden ikke havde givet mig en gave, men da jeg lidt senere spiste æblet, smagte det af en eller anden grund ikke så godt, som de fynske æbler ellers gjorde, og jeg var ikke helt tilfreds med mig selv.

Julegrisen

Som så mange andre ude på landet fik vi altid gris hen imod jul. På den tid var det tyskerne, der bestemte her i Danmark, og det vrimlede med tyske soldater.

Tyskerne kunne bruge alle de grise og alt det kød, de kunne få fat i, så der var kødrationering. Hvis man ikke lige var landmand eller selv havde en gris gående, var man henvist til at købe sin knebne kødration i en slagterforretning, hvad der jo også var noget dyrere end at købe gris hos en handelsmand eller en landmand. Alle, der på nogen måde selv kunne få fat i en ”sort” gris, gjorde det - også selv om det var forbudt. Alt i forbindelse med købet måtte derfor foregå i dybeste hemmelighed.

Far og mor kendte heldigvis en handelsmand, der kunne skaffe os en billig gris. Han boede i udkanten af Alslev i et hus på Tønder-vejen, og en dag lidt før jul meddelte han, at vi kunne hente den slagtede gris samme aften.

Jeg skulle med, for der var ingen til at passe mig derhjemme, og sent om aftenen begav vi os af sted mod Tønder landevej i buldrende mørke. Bare vi dog ikke skulle have været ud på den vej! Det var jo en amtsvej med mere trafik end den på grusvejene.

Nå, så længe vi ikke havde grisen med, var der vel ingen, der kunne gøre os noget. Vi gik raskt af sted og nåede hurtigt målet.

Inde på gårdspladsen blev grisen lagt på en trillebør, og da far havde betalt, begyndte den spændende hjemtur med slukket lommelygte. Jeg var bange, og jeg kunne mærke, at far og mor var nervøse, for de gik hurtigere, end de plejede, og de sagde ingenting. Det gjorde jeg heller ikke.

Månen var heldigvis dækket af store, sorte skyer, så det var helt mørkt. Det var heldigt, for så var vi svære at få øje på, men der var alligevel noget uhyggeligt ved det mørke.

Det var svært at finde vej, og det gik ikke an at tænde lommelygten. Vi gik i venstre side for ikke at blive kørt ned bagfra, og så kunne vi også lettere finde første vej til venstre, som vi skulle ind på. Kom vi først derind, var faren ikke så stor. Alle i Alslev var nok gået i seng og sov sødt, og vi kunne for resten også stole på naboerne.

Alt gik godt. Ingen så det lille optog. Vi mødte ingen tyske patruljer og slap heldigt væk fra den store vej. Grisens ligfærd blev gennemført i ro og orden uden uheldige episoder, og vi havde snydt tyskerne. Det var en hel sport dengang.

”Hvor var det dog godt, vi ikke blev taget !” udbrød jeg, da far låste gadedøren, og grisen var kommet i sikkerhed ude i vaskehuset.

Hvis vi var blevet taget, havde vi sikkert mistet grisen og var kommet til at betale en stor bøde, hvad vi slet ikke havde råd til. Det var jo netop for at spare penge, at vi havde købt den.

Næste morgen sov jeg længe, for det var blevet sent, inden jeg kom i seng. Far og mor havde ikke villet lade mig sove alene i huset, mens de var væk, og nu da alt var endt godt, ville jeg bestemt ikke have undværet den spændende oplevelse.

Da jeg vågnede, var mor allerede i gang, og der var stor travlhed ude i køkkenet, hvor hun arbejdede med grisen, som hun parterede og skar ud i mindre stykker. Far hjalp til efter skoletid. Så skulle der hakkes kød og laves blodpølse, pølser til pålæg og medisterpølse, og der var ingen medisterpølse, der kunne måle sig med min mors.

Til sidst blev der lagt en masse kød i saltkarrene, ellers kunne det ikke holde sig. Dengang kendte man hverken til køleskabe eller fryserne, men de fleste havde dengang et viktualierum nogle få trin ned i en kælder, hvor maden kunne opbevares. Skinken blev sendt ned til stationsbyen til saltning og rygning for senere at blive hængt op på loftet, men medisterpølsen og stegestykkerne blev lagt i store glas, hvorefter der blev hældt smeltet fedt oveni og lukket til. Så kunne kødet holde sig kolossalt længe. Dog måtte glassene løbende kontrolleres. Hvis et af dem punkterede, skulle indholdet straks bruges.

Det var altid et stort slid at ordne gris – især for mor. Inden vi var færdige, så hun meget træt ud og måtte ned at sidde en gang imellem.

Alligevel var det hyggeligt med al den travlhed, for den havde jo noget med julen at gøre. Far og mor havde travlt, for at vi alle sammen kunne få en masse god mad og en hyggelig jul sammen med Bobo, min storebror, når han kom hjem på juleferie.

Flere forberedelser.

Der var ingen i hele verden, jeg holdt så meget af som Bobo, der var 14 år ældre end mig. Han var desværre kun hjemme i ferierne, og jeg glædede mig altid så meget til at se ham, at det næsten ikke var til at holde ud. De sidste dage før hans hjemkomst råbte jeg flere gange om dagen: ”Hunderik, hunderik!” samtidig med at jeg hoppede, sprang og dansede rundt af glæde, og af og til kunne jeg pludselig finde på at løbe hen og omfavne far eller mor – bare fordi jeg var så glad.

Hunderik er et underligt ord. Jeg havde selv opfundet det og brugte det kun, når jeg var så glad, at jeg ikke kunne lade være med at gøre et eller andet skørt.

Der var endnu en uge, til Bobo kom hjem, og mor havde stadigvæk travlt. Nu skulle vi være færdige med at bage småkager, og jeg fik lov at hjælpe. Det var så hyggeligt, og vi bagte pebernødder, vaniljekranse, jødekager, brune kager og klejner – én slags om dagen, så der var friskbagte småkager til eftermiddagskaffen hver dag. Det varede derfor næsten en uge, før vi var færdige, men så stod der også mange fyldte kagedåser på rad og række. Herligt!

De sidste indkøb.

Nu var vi lige ved at være klar til julen, men først skulle vi til stationsbyen Hjordkær for at ordne de sidste indkøb.

Det var altid så dejligt at komme ned til købmand Torp, men til jul var det ekstra spændende. Der var sådan en fortættet julehygge i den gamle købmandsforretning med det slidte trægulv og de mange varer, der nærmest stod oven i hinanden.

I loftet hang der julepynt, og nogle steder hang kravlenisserne så lavt, at de voksne måtte passe på ikke at støde hovederne imod dem. Det vrimlede med varer til begge sider, så det var svært at komme forbi, når der var mange kunder i butikken.

Så snart vi kom ind, styrtede jeg ned i den anden ende af den lange butik, hvor der var et julerum med konfekt, chokolade, forskellig julepynt, glansbilleder og det allerbedste af alt: legetøj.

Simpelthen alle tiders sted for børn, og det var vidunderligt at gå rundt og kigge på sagerne, selv om jeg godt vidste, at jeg ikke fik noget af det. Mine julegaver bestod af nyttige og praktiske ting – og for det meste noget hjemmesyet. Vi havde ikke så mange penge, så den dag købte mor nok højst noget konfekt.

Så fik jeg pludselig øje på den dejligste dukke oppe på en hylde. Den var på størrelse med en af de lange linealer, og den havde en flot, grøn silkekjole på. Nej, hvor var den pæn!

Jeg stod betaget med dukken i hænderne. Den ønskede jeg mig til jul. Det nyttede sikkert ikke at spørge mor. Hun sagde altid nej til sådan noget. Far var nok lettere at overtale, så jeg trak ham med hen i dukkehjørnet og viste ham den fine dukke.

”Tror du ikke, jeg må få den til jul?” spurgte jeg bønligt. ”Den er jo ikke så dyr. Må jeg ikke far? Jeg vil så gerne”. Far smilede, men sagde ingenting. ”Tror du ikke, jeg må få den?” ”Nu får vi se”, svarede far. Han skulle selvfølgelig først spørge mor. Det var nemlig hende, der stod for kassen hjemme hos os. Det havde jeg opdaget. Far ville sikkert hellere end gerne give mig dukken, men hvad nyttede det, hvis mor sagde nej. Nej, jeg fik den nok ikke. Det kunne de altså ikke være bekendt. Jeg var bestemt ikke slem til at plage om noget.

Uha!!! Jeg var ved at blive vred. Jeg havde lyst til at ..... Nej, det ville være dumt. Så fik jeg i hvert fald ingen dukke, og det kunne jo være, at far købte den uden at spørge om noget.

Bobos hjemkomst.

Endelig kom den dag, hvor vi skulle hente Bobo ved stationen i Rødebro, men først skulle far og mor sove til middag. Det gjorde de fleste voksne dengang, men ikke de lidt større børn. De skulle bare være stille, så de ikke kom til at vække de voksne.

Middagspausen kunne være frygtelig kedelig, ja, hvis man var alene, kunne man af og til kede sig noget så skrækeligt. Det var lidt op eller ned, men den kunne bestemt også være sjov, når man var sammen med andre børn, for når de voksne sov, kunne børnene jo gøre alt det, der ellers var forbudt – uden at de voksne opdagede det.

Den dag satte jeg mig hen til spisebordet og gav mig til at tegne og male grangrene med lys i, juletræer, nissemand og nissekoner i sneen og så en stor, flot julemand. Der kom lidt rød farve på en nissehue, og så var tegningen til Bobo færdig.

Nu var det ved at være kedeligt at sidde alene og tegne. Hvorfor skulle de også altid sove til middag? Men i morgen ville det heldigvis være noget andet, for så var Bobo der, og han sov i hvert fald ikke til middag.

Eftermiddagskaffen var overstået, og en halv time senere skulle vi af sted til Rødebro.

Der var kommet lidt sne, så måske fik vi hvid jul. Sneen fik det til at se lige så juleagtigt ud som på alle de pæne julekort, der kom med posten hver dag i denne tid.

”Skal vi ikke snart af sted? Vi må endelig ikke komme for sent til toget,” sagde jeg for tredje gang.

Så låste mor fordøren, og vi gik ud til bilen, som far havde kørt frem.

Det var ved at blive mørkt, og det var ikke så rart for far. Han havde fået stær og var blevet dårlig til at se. Det kunne han godt blive opereret for, men øjenlægen havde sagt, at det var for tidligt endnu.

Derfor var mor begyndt at hjælpe ham med at styre bilen, når vi en sjælden gang kørte i mørke. Ja, hun styrede faktisk for ham, og det var hun god til, og på den måde kunne vi jo alligevel komme ud at køre. Det ville aldrig have gået i dag, hvor trafikken er tæt, og hvor bilerne kører langt hurtigere. Dengang måtte man ikke køre over 60 km. i timen. Der var ikke mange biler, og hverken biler eller veje var lavet til en højere fart.

Det var et stort øjeblik, da Bobo steg ud af toget og kom hen imod os med kufferten i hånden. Jeg styrtede hen til ham og fik en ordentlig svingtur. Nu var alt dejligt. Bobo var kommet hjem, og det var snart jul.

Da han havde omfavnet far og mor, gik vi ud til bilen, og han satte sig til rattet.

Jeg kunne se på mor og far, at de også var glade. Vi snakkede og snakkede, og pludselig var vi hjemme.

Først skulle Bobo rundt og se, om alt var, som det plejede at være, og jeg var selvfølgelig lige i hælene på ham og havde stadig en masse at fortælle, så munden stod ikke stille på mig.

Imens satte mor aftensmaden frem, og far dækkede bord. Snart skulle vi spise.

Den store kuffert stod inde i Bobos værelse. Mon min julegave lå i den? Måske. Og så kom jeg pludselig til at tænke på den grønne dukke. Tænk, hvis jeg fik den!

24. december

Som så mange andre pyntede vi juletræ lillejuleaftensdag om formiddagen. Mor havde fundet kassen med julepynt frem, men hun hjalp ikke med til pyntningen, for hun havde så meget andet at lave. Hvor var det dog dejligt at gense alt det, der havde ligget urørt i kassen et helt år. Der var lyseholdere, flag, engle, hjerter, kræmmerhuse, glimmer og englehår - og så den smukke guldstjerne til toppen.

Da træet lidt senere stod færdigt i al sin pragt, blev det stillet ind i den fine stue, som kunne lukkes fra med en portiere. Der stod det dejligt køligt, og jeg kom i tanker om H. C. Andersens smukke eventyr ”Grantræet”, som vi lige havde hørt i skolen, og jeg tænkte for mig selv: ”Nu kommer det største øjeblik i træets liv snart”.

Sent om eftermiddagen kørte hele familien i kirke, hvor der var meget højtideligt og smukt med det tændte juletræ oppe ved alteret og med alle de glade mennesker på kirkebænkene.

Den dag var det ikke kedeligt at være i kirke. Jeg kendte melodierne på alle salmerne og kunne synge med på dem, ligesom juleevangeliet også var kendt stof fra den sidste dag i skolen.

Så kørte vi hjem. Den lange ventetid var ved at være forbi.

Mor ordnede det sidste af maden, mens vi andre dækkede bord med det fine sommerfuglestel og sølvbestikket. De fire røde trælysestager med stearinlys blev sat på bordet, hvor der midt på dugen lå en papirsjuleløber, som pyntede bordet hver dag hele julen igennem.

Endelig kom risengrøden ind. Hvem mon fik mandelgaven, som plejede at være en marcipangris eller en lille æske chokolade?

Derefter fik vi flæskesteg, ribbensteg og hjemmelavet medister med hvide og brune kartofler samt brun sovs til, og dertil hørte der selvfølgelig både rødkål og asier. Herligt!

Et år spiste Bobo så meget, at han blev syg og måtte gå i seng, så han fik intet ud af den juleaften. Han havde længtes hjem til sin mors kødgryder, men var startet alt for hårdt. Det var en slem strejg i regningen, og hvor var jeg skuffet. Men dette år gik alt, som det skulle.

Mens der blev vasket op, gjorde far og Bobo træet parat. De satte det ind i spisestuen og lagde gaverne på plads under træet, og så blev lysene tændt. Hvor var det smukt! Det elektriske lys blev slukket, og træet strålede imod os med sine mange lys og med de lange guirlander af dannebrogflag og de smukke flettede hjerter på de grønne grene.

Vi tog stille hinanden i hånden, og en højtid greb os, mens vi gik omkring træet til den første julesalme. Efter endnu en af de kendte julesalmer læste far juleevangeliet. Han stod ved træet, mens vi andre sad og lyttede. Derefter endnu et par julesalmer, og endelig kom turen til gaverne. Skønt det var enkle og små gaver, vakte de stor glæde, og jeg var altid tilfreds. Sådan var tiden, og jeg havde aldrig været vant til andet. Far og mor gav mig gerne et eller andet syet eller strikket – også dette år. Dukken i den grønne kjole var der ikke. Erik gav legetøj, og der var også legetøj fra hans kæreste. Gudmors gaver var det også spændende at åbne, for det kunne være legetøj eller små færdigkøbte kjoler.

Længere hen på aftenen læste mor som alle andre juleaftener ”Den hellige nat” af Selma Lagerlöf, og resten

af aftenen gik med at spise konfekt, frugt og kager. Ind imellem spillede vi forskellige spil som det spændende æselspil. Et år var det et hoplaspil, et andet et kyllekukspil. Andre gange prøvede vi at lade mønter løbe i kreds i store lurfade. Jo, den aften overgik alle andre, men forventningens glæde var næsten lige så stor som glæden på selve aftenen.

Karen Baier.

